

Ingrid ŠTIBRANÁ

Pálffyovské katalógy zbierok a inventáre ako pramene k poznaniu umeleckého zariadenia rezidencie Červený Kameň v polovici 18. storočia

Abstract: *The text evaluates the crucial sources of the Pálffy's collections and their interior design at the Castle of Červený Kameň in the mid-18th century, when this oldest family residence was inhabited by members of both family branches. The older branch of the family (Rudolf I Pálffy) is represented by the preserved collections catalogues in six books; the younger line (Karl Paul Pálffy) is represented by several inventories of their rooms from 1742–1774.*

Key words: Pálffy (Pálfi) – Červený Kameň (Bibersburg) – 18 century – collections – inventories

V kontexte uhorského i širšieho stredoeurópskeho novoveku sú Pálffyovci právom považovaní za jeden z najprestížnejších aristokratických rodov. Etablovali sa už koncom 16. storočia zásluhou ambiciózneho a mnohostranne úspešného baróna Mikuláša II. Pálffyho (1552–1600), ktorý sa v apríli 1598 preslávil po boku Adolfa Schwarzenberga ako osloboditeľ pevnosti Ráb od Turkov. Mikuláš II. dosiahol medzinárodné uznanie a vysoký spoločenský i ekonomický status vďaka svojej bezvýhradnej lojalite Habsburgovcom a úspechom v bojoch s Turkami.¹

V rokoch 1581–1588 sa mu podarilo od augsburských Fuggerovcov² odkúpiť mohutný renesančný hrad Červený Kameň, ktorý sa tak stal najstaršou a na ďalších viac než 350 rokov aj významovo najdôležitejšou pálfyovskou rodovou rezidenciou. V dobových prameňoch 16. až začiatku 20. storočia sa uvádza pod názvami *Bibersburg*, *Piberspurg*, *Pýberspurg* či *Vöröskö* (Obr. 1). Počas týchto stáročí prešiel hradný areál i samotný palác tromi zásadnými stavebnými úpravami, pri ktorých boli veľmi citlivo rešpektované zásahy pre-

1 Podľa Pál JEDLICSKA, *Adatok erdődi báró Pálffy Miklós, a győri hősnek életrajzához és korához*. Eger 1897.

2 Hoci sa Pálffy v roku 1583 oženil s Máriou Magdalénou Fuggerovou, dcérou "hlavy" fuggerovských podnikov, predsa mu svokor nedokázal pomôcť získať podiely od svojich vzdialených príbuzných, ktorí s predajom hradu ešte dlho nesúhlasili. Podrobnosti uvádza Peter KALLUS, *Die Fugger in der Slowakei. Materialien zur Geschichte der Fugger*, Augsburg 1999, najmä s. 264–268. Podľa tohto autora mohol Pálffy za hrad zaplatiť ohromnú sumu zhruba 120 000 rýnskych zlatých.

došlých generácií. Dodnes tak zostal jasne čitateľný renesančný ráz vstupného schodiska a reprezentačného piana nobile, ktoré dal upraviť spomínaný Mikuláš II. v osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch 16. storočia.³ V sale terrene, kaplnke i v komnatách piana nobile sa takmer bezo zmien zachovali očarujúce ranobarokové fresky a štuky od talianskych majstrov z čias tretej páľffyovskej generácie.⁴ Tretia rozsiahla prestavba sa uskutočnila v polovici 18. storočia: Hradný palác vtedy obohatili nové obytné a komunikačné priestory, iniciované Rudolfom I. Pálffym (1719–1768) jednak z potreby zrekonštruovať komnaty zasiahnuté 5. mája 1759 požiarom, ale aj zabezpečiť komfortné bývanie pre svoju rozrastajúcu sa rodinu.⁵

V tom čase sa už majetkové pomery na Červenom Kameni značne zmenili: Zatiaľ čo ešte počas 17. storočia užívala hrad výlučne primogenitúrna, tj. stará červenokamenská vetva, v čase spomínanej tretej veľkej prestavby mali už na hrade byty viaceré vzdialené príbuzné páľffyovské rodiny. Zložité vlastnícke vzťahy boli dôsledkom závažných genealogických faktorov, konkrétne vymretia oboch mladších rodových línií po meči v tretej a štvrtej generácii (viz Obr. 3: páľffyovská genealógia). Výlučnými dedičmi všetkých páľffyovských hnutelných a nehnuteľných majetkov sa v roku 1707 stali jediní žijúci mužskí potomkovia starej červenokamenskej vetvy – dvaja neskôr vojensky, politicky i ekonomicky mimoriadne vplyvní bratia Mikuláš V. (1657–1732) a Ján V. (1664–1751) Pálffyovci.⁶ Oba si týmto nesmierne vylepšili svoje majetkové pomery a vytvorili dve nové základné rodové línie – Mikuláš staršiu a Ján mladšiu.⁷ Príznačný bol ich postoj

3 Por. s Petr FIDLER, *Die Bautätigkeit der Familie Pálffy im 17. Jahrhundert und der Umbau des Schlosses Bibersburg – Červený Kameň*, ARS 27, 1994, č. 3, s. 213–216 a TENŽE, *Beiträge zu einem Künstler und Kunsthandwerkerlexikon das Donaugebietes (Österreich, Slowakei und Ungarn)*. *Excerpta aus den Archiven in Pressburg und Tyrnau. I.-IV.*, ARS 28, 1995, č. 1, s. 82–93; č. 2–3, s. 205–218; 29, 1996, č. 1–3, s. 225–239; 30, 1997, č. 1–3, s. 221–252.

4 Tretiu generáciu reprezentoval vnuk Mikuláša II. Mikuláš IV. Pálffy (1619? – 1679) so svojou manželkou Leonórou Harrachovou. K stavebným aktivitám tohto manželského páru, uskutočňovaným v päťdesiatych a šesťdesiatych rokoch 17. storočia, pozri P. FIDLER, *Die Bautätigkeit der Familie Pálffy*, s. 225–230 a TENŽE, *Beiträge zu einem Künstler und Kunsthandwerkerlexikon*. K štukovej a freskovej výzdobe pozri najmä Jozef MEDVECKÝ, *K počiatkom činnosti Carpofoza Tencalu. Ranobarokové fresky na hrade Červený Kameň a ich ikonografia*, ARS 27, 1994, č. 3, s. 237–303.

5 Podľa Pál JEDLICSKA, *Kiskárpáti emlékek Vöröskötöl – Szomolányig*, Budapest 1882, s. 101.

6 Mikuláš V. Pálffy získal v roku 1707 hodnosť maršala, v roku 1712 sa stal členom Rádu Zlatého rúna a roku 1714 palatínom. Podobne aj jeho mladší brat Ján V. Pálffy získal v roku 1704 titul chorvátskeho bána, v roku 1709 maršala a roku 1741 palatína. Podľa Iván NAGY, *Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. IX, Budapest 1988, s. 56–58; k rezidenčnej sieti počas 17. storočia pozri tiež Ingrid ŠTIBRANÁ, *Pálffyovci ako mecenáši umenia*, Pamiatky a múzeá 2004, č. 2, s. 24–29.

7 Staršia vetva tak od roku 1707 vlastnila celé rodové panstvá Malacky a Stupava, Krumbach, Marchegg a Heidenreichstein v Dolnom Rakúsku, ako aj časti panstiev Červený Kameň, Pezinok a Svätý Jur. Mladšej vetve patrili druhé časti vyššie spomínaných troch panstiev a Bojnice. Državy oboch vetiev sa v priebehu nasledujúcich stáročí čiastočne pomenili. Zložitý majetkový vývoj pozri podrobnejšie v *Sprievodca po archívnych fondoch I. Štátny slovenský ústredný archív. Oddelenie feudalizmu*, zost. F. Sedlák – J. Žudel – F. Palko, Bratislava 1964, s. 93–94.

k vlastníctvu otcovskej rezidencie Červený Kameň, ktorú určili za trvalý spoločný majetok oboch nových vetiev, hoci v pomere majoritných 5/8 v prospech mladšej vetvy.⁸ Podobne potom v roku 1729 vytvorili ústredný pálfyovský archív (*archivum communaee*; označovaný aj ako *archivum centrale* či *archivum generale*), v ktorom archivovali materiály týkajúce sa spoločného majetku a tiež rôznu písomnú pozostalosť po rodových predkoch. Ústredný archív rodu však nebol uchovávaný na Červenom Kameni, ale na dobre opevnenom hrade Pajštún a neskôr prevezený do Bratislavy.⁹ Takáto riešenie síce na jednej strane pomáhalo udržiavať trvalú spätosť a plné identifikovanie sa oboch vetiev s dávnou rodovou históriou a spoločnými predkami, na druhej strane sa však orientácia vo vzájomných vlastníckych vzťahoch postupne stále viac komplikovala a logicky časom vyústila do rodinných konfliktov i súdnych sporov.

Konfliktné spoluzitie oboch pálfyovských vetiev v červenokamenskej rezidencii sa vo vypuklej podobe prejavilo už po smrti Jána V. Pálffyho. Aktérmi sporov boli Jánov syn a dedič, maršal Karol Pavol Pálffy (1697–1774), a Mikulášov vnuk, podmaršal Rudolf I. Pálffy (1719–1768).¹⁰ Problémy nevyriešila ani dohoda o vzájomnom užívaní hradu, podpísaná dňa 24. júla 1754 obomi aktérmi v prítomnosti grófa Antona Grassalkovicha.¹¹ Rudolf bol od roku 1735 výlučným vlastníkom celého podielu staršej línie: Celkovo 3/8 hradu a panstva Červený Kameň získal ako dedičstvo po starom otcovi, palatínovi Mikulášovi V. Pálffym († 1732).¹² Po sobáši s grófkou Eleonórou Kaunitzovou sa stal hrad oficiálnou trvalou rezidenciou tejto novej červenokamenskej subvetvy – a to až do samého úteku Pálffyovcov zo Slovenska (1945). Paradoxom pritom je, že Karol Pavol a podobne ostatní príslušníci mladšej rodovej vetvy sa prakticky až do jej vymretia po meči v roku 1908 na Červenom Kameni ubytovávali len sporadicky (Obr. 4). Svoje komnaty však držali pred susediacimi vzdialenými príbuznými uzamknuté a ako poukážeme nižšie, mobiliár dávali pomerne často inventarizovať. Problémy, zdá sa, vyvolávala predovšetkým

8 Mladšia vetva získala väčšinový podiel ponechaním si hradného podielu (2/8) po vymretej "pavlovskej" línie, staršia vetva si ako protihodnotu prevzala "pavlovske" majetky v Stupave a správu fideikomisu v Malackách.

9 Pozri *Sprievodca po archívnych fondoch I.*, s. 97–101.

10 Obaja zastávali významné vojenské funkcie: Karol Pavol bol maršalom a Rudolf I. podmaršalom v sliezkych vojnách a v Sedemročnej vojne s Pruskom. Rudolf navyše v rokoch 1758–1768 aj sám vlastnil husársky pluk. Dodnes sa na hrade Červený Kameň zachovala početná portrétna séria veliteľov Rudolfovho pluku, publikovaná v *Hrad Červený Kameň*, zost. A. Jamrichová – J. Tihányi, Komárno 2007, s. 38.

11 Slovenský národný archív Bratislava (ďalej SNA BA), Rod Pálffy. Červenokamenská línia, inv. č. 1318, kart. 144, Odpis majetkovej delby (hradu) medzi Karolom Pavlom Pálffym (pezinská vetva) a Rudolfom Pálffym (červenokamenská vetva), fol. 57–58.

12 Jeho starší bratia Mikuláš VII. (1710–1773) a Leopold II. (1716–1773) zdedili malacké a stupavské panstvo aj s tamojšími rezidenciami a vytvorili vlastné subvetvy. Por. so *Sprievodca po archívnych fondoch I.*, s. 150.

Rudolfova insolventnosť, teda jeho neschopnosť investovať dostatok financií na opravu hradu, na ktorých sa mali podieľať obaja majitelia rezidencie spoločne. Pavol Karol dokonca z týchto dôvodov vzniesol v roku 1754 proti Rudolfovi žalobu a súdny spor v roku 1759 aj skutočne vyhral.¹³ Rudolfove finančné problémy boli v polovici 18. storočia už také veľké, že údajne nevládal splácať ani úroky z požičaného kapitálu. Vážnu hrozbu osobného majetkového bankrotu chcel vyriešiť zálohovaním svojej polovice panstiev Pezinok a Svätý Jur Ľudovítovi Batthyányimu – svojmu najväčšiemu veriteľovi, čo by však výrazne zasiahlo aj do vlastníckych práv Karola Pavla. Ten totiž ako majiteľ druhej časti pezinsko-svätojurských domínií radšej vyplatil Rudolfove dlžoby, ale na revanš žiadal tieto výnosné malokarpatské pálfyovské majetky na 10 rokov sceliť pod svoju správu. Keďže Rudolf už nikdy nedokázal splatiť svoje dlžoby, Pezinok a Sv. Jur už prakticky natrvalo zostali v rukách mladšej rodovej línie.¹⁴ Či spory súviseli aj s odmietavým stanoviskom mladšej vetvy k Rudolfovej ambicióznou nadstavbe juhovýchodného hradného krídla o druhé poschodie, ktorá pomohla zvýšiť komfort bývania jeho rozrastajúcej sa rodiny, sa zatiaľ nepodarilo potvrdiť ani vyvrátiť.

Umelecké diela v komnatách mladšej pálfyovskej vetvy

Predstavu o zariadení komnát mladšej vetvy si možno utvoriť na základe inventárov, spísaných v rozmedzí rokov 1742–1774.¹⁵ V inventároch sa uvádza spolu 30 miestností rozmanitého charakteru a využitia – od kuchyne a lekárne cez miestnosti služobníctva a familiárov, spoločenské miestnosti nazvané podľa intenzívnych farieb maľovky stien, kabinet a jedáleň až k súkromným komnatám palatína Jána V. a jeho najužšieho rodinného kruhu. V niekoľkých prípadoch tieto strohé inventárne záznamy umožnili identifikáciu zaznačených kusov nábytku a obrazov v bývalých pálfyovských kolekciami v zbierkových fondoch slovenských múzeí, prípadne vierohodne doložili ich spojitost s predošlými generáciami rodu. Ako príklad možno uviesť tri portréty konkrétnych koní, ktoré si dal ešte v rokoch 1649–1650 namaľovať palatín Pavol Pálffy u uznávaného vie-

13 P. JEDLICKSKA, *Kiskárpáti emlékek*, s. 56–57.

14 Svätojurské panstvo sa následne správne zjednotilo s pezinským.

15 SNA BA, Rod Pálffy. Panstvo Červený Kameň II., inv. č. 173, kart. 79, Inventáre zariadenia časti hradu Červený Kameň, patriace pezinskej vetve Pálfiocov (1742–1776). Patria sem: „Anno 1742 – Inventarium des Pyberspurger Schlosses von Seithen = S. Hochgräfl. Exzell. [...] Herrn Johann Grafen Palfy ab Erdöd [...]“ (+ 1 folia: overenie z roku 1745); „Anno 1751 – Inventarium [...] Pyberspurger Schloss auf Seiten [...] Herrn Grafen Paul Carl Palfy v. Erdöd [...]“; „Anno 1766 – Inventarium über allerhand Mobilien in dem Pybersbürger Schloß [...] Ihro Excellenz General Feldmarschallen Herrn Herrn Grafen Paul Carl Palfy v Erdöd [...]“ a „Anno 1774 – Inventarium Vöröskő“.

denského maliara Christiana Knera¹⁶ a bližšie neznámeho maliara menom Klein.¹⁷ Zhru-
ba o sto rokov neskôr boli s najväčšou pravdepodobnosťou tieto isté konské podobizne
rozvešané po stenách predsieni súkromnej komnaty palatína Jána V.¹⁸

Kabinet umenia, prírodnín a rarít Rudolfa I. Pálffyho

Celkom iné pramene máme k dispozícii v prípade spomínaného Rudolfa I. Pálffyho: Absolútnu absenciu inventárnych súpisov jeho komnát vyvažuje súbor nemecky a latin-
sky písaných zbierkových katalógov. Spolu šesť zošitov obsahuje inventárne súpisy kolek-
cií vzácnych jazdeckých sediel („*Die Sattel Cammer*“),¹⁹ starozitností („*Antiquitæten Ca-
mmer*“),²⁰ zoznam kníh v hradnom kabinete,²¹ ale aj katalóg rôznych sôch a „idolov“,
prírodnín a antických mincí.²² Tieto originálne zoznamy boli celé desaťročia nezvestné
a až donedávna bolo ich hľadanie v množstve pálfyovských archiválií v Slovenskom ná-
rodnom archíve neúspešné. V literatúre sa preto notoricky opakovali len informácie spro-
stredkované tromi bádatelmi, ktorí pramene ešte nespochybniteľne držali v rukách: Ako

16 Maliar urobil „*portrét koňa pána Segnera*“. Podľa P. FIDLER, *Beiträge zu einem Künstler und Kunsthandwerkerlexikon*, III., s. 228 (Knör). Maliar bol činný pre mnohých stredoeurópskych aristokratov okolo polovice 17. storočia: Adama Batthyányho, Mikuláša Esterházyho (v ním sponzorovanej Katedrále sv. Jána Krstiteľa v Trnave), Pavla Pálffyho i pre Gundakera Liechtensteina. K maliarovi pozri Jozef MEDVECKÝ, *Medzi renesanciou a barokom. K charakteru domácej maliarskej tvorby prvej polovice 17. storočia*, ARS 31, 1998, č. 1–3, s. 117–143; TENŽE, *Christian Knerr, maliar a mešťan viedenský (Z problematiky stredoeurópskeho raného baroka)*, in: Pocta Vladimírovi Wagnerovi. Zborník štúdií k otázkam interpretácie stredoeurópskeho umenia 2, Bratislava 2004, s. 119–135; TENŽE, *Stredoeurópske kontexty ranobarokového maliarstva na Slovensku*, in: *Umenie na Slovensku v historických a kultúrnych súvislostiach 2005*. Zborník Trnavskej univerzity, Trnava 2006, s. 31–44 a Thomas WINKELBAUER, *Fürst und Fürstendiener. Gundacker von Liechtenstein, ein österreichischer Aristokrat des konfessionellen Zeitalters*, Oldenbourg 1999, s. 429–436.

17 P. FIDLER, *Beiträge zu einem Künstler und Kunsthandwerkerlexikon*, III., s. 228 (Klein).

18 Tri portréty koní viseli v predsieni komnaty palatinovej manželky a dva obrazy koní boli vo Veľkej jedálni. Por. so SNA BA, Rod Pálffy. Panstvo Červený Kameň II., inv. č. 173, kart. 79, Inventáre zariadenia časti hradu Červený Kameň, patriace pezinskej vetve Pálfiocov (1742–1776), inventár z roku 1742, fol. 4–5 a tamže, inventár z roku 1774, fol. 6–7.

19 Univerzitná knižnica Bratislava (ďalej UKn BA), Kabinet rukopisov a starých tlačí: „*Inventarium über Die Sattel Cammer zu Pybersburg (des Grafen Rudolf Pálffy)*.“ (Nedat. rkp., 10 s.). Sgn. MS 849, Rkp.745.

20 UKn BA, Kabinet rukopisov a starých tlačí: „*Inventarium Der Gräff. Rudolph Pálffy Antiquitæten Cammer zu Pybersburg*.“ (Nedat. rkp., 97 s.). Sgn. MS 850, Rkp.746.

21 UKn BA, Kabinet rukopisov a starých tlačí: „*Verzeichniss deren zu Biebersburg in Cabinet [des Grafen Pálffy] befindlichen Bücher*.“ (Nedat. rkp., 20 s.). Sgn. MS 858, Rkp.753.

22 UKn BA, Kabinet rukopisov a starých tlačí: „*Catalogus Deren Statuen und Idolen (verschiedener Vassen, Naturseltenheiten, Schnecken, Steiern, Meer Arten und Antiquissimorum Romanorum Numismatum)* [des Grafen Rudolf Pálffy]. (Nedat. rkp., 46 s.). Sgn. MS 851, Rkp.747. Odpis tohto katalógu s identickým názvom, no v mierne redukovanom rozsahu 40 s., má Sgn. MS 852, Rkp.748.

prvý na sklonku 19. storočia Pavol Jedlicska, potom v polovici 20. storočia Michal Markuš a napokon asi o dvadsať rokov neskôr Jana Kramplová.²³

Podľa katalógových záznamov mala hradná knižnica v časoch Rudolfa I. asi 4000 zväzkov. Inventárny súpis červenokamenských zbierok zahŕňal aj umelecky hodnotnejšie vybavenie hradnej lekárne U zlatého orla. Bohužiaľ, spomínaná pálfyovská kolekcia konšských sediel a postrojov bola v 18. storočí rozpredaná, takže ju dnes dokumentuje len spomínaný zbierkový katalóg Rudolfa I. Pálffyho, z ktorých ale ťažko určiť starobylosť zaznačených predmetov. S výnimkou zoznamu kníh sú všetky uvedené kolekcie zapísané aj v najobsiahlejšom, 190 stranovom zväzku, vyhotovenom zrejme v druhej polovici 18. storočia pre Rudolfovu vdovu, Eleonóru Kaunitzovú.²⁴

Podľa tohto Eleonórinho katalógu tvorilo zbierku umeleckých starožitností spolu 137 „*Statuen und Idolen*“: Medzi nimi boli údajne aj pôvodné antiky a tiež model epitafu slávneho rábskeho hrdinu Mikuláša II. Pálffyho, uchovávaný na Červenom Kameni ešte koncom 19. storočia. Kolekcia pokračovala pätnástimi „*Verschiedene Bilder*“, kde pod položkami A – O bolo zaznačených 40 prác rôzneho žánru, teda napríklad aj voskové portrétné reliéfy a rôzne relikvie. Viacero týchto „obrazov“ nebolo vôbec dielami profesionálneho umelca, ale skôr upomienkovými ex-votami od konkrétnych darcov – umeleckých diletantov, či privezenými z ďalekých ciest. Takým bol napríklad z vosku vymodelovaný obraz sv. Františka, zhotovený v Ríme, alebo dva malé obrázky maľované na drevo a zarámované v striebornom pozlátenom filigránovom ráme – dielo gréckych mníchov antonitov.

V červenokamenskom Kunstkabinete našli čestné miesto aj dva kamenné kľúče, ktoré dostala grófkka Kaunitzová od pápeža do daru, či dokonca dve kocky údajne vykopané v Svätej Zemi, považované za tie, ktorými hrali vojaci pod Kristovým krížom o jeho plášť.²⁵ Do zoznamu zapísali aj 35 vzácnych zlatých, strieborných a sklenených nádob (kalichy, čaše, vázy a kanvice) a 61 rôznych tabatierok. V kabinete však boli aj ďalšie skvostné predmety ako svietniky, prstene, retiazky, rôzne exotiká (medzi nimi aj perzské odevy) a technické zaujímavosti (kompasy, zväčšovacie sklá, zememeračské prístroje...)²⁶

23 Pozri P. JEDLICSKA, *Kiskárpáti emlékek*, s. 69–94; Michal MARKUŠ, *Príspevky k dejinám slovenského múzejníctva*, Múzeum 1958, č. 2, najmä s. 89–90. Tiež čiastkové strojopisné prepisy Rkp. 747 a Rkp. 917 z UKn BA: viď Jana KRAMPLOVÁ, *Inventár zariadenia hradu Červený Kameň z roku 1742 a TÁ ISTÁ, Inventarium Vöröskö. Anno 1774*. Obidva strojopisy sú v Archíve Múzea Červený Kameň (ďalej AMČK), inv. č. 28–29, kart. 85.

24 UKn BA, Kabinet rukopisov a starých tlačí: „*Inventarium des Cabinets [zu Pybersburg] Für Sr. Exc. Fr. Gräfin [Pálffy]*.“ (Nedat. rkp., 190 s.). Sgn. MS 1031, Rkp. 917. Ak nie je uvedené inak, je citovaný tento prameň.

25 Tamže, fol. 21–24.

26 Tamže, fol. 11–20 a 25–29.

Nasledovala zbierka morských kuriozít (všetky spolu označené ako „*Meer Arthen*“), pozostávajúca z takmer dvoch stoviek ulít a asi sto kusov mušlí, morských hviezdíc, koralov a rastlín, doplnených sériou 58 zavoskovaných morských rarít a živočíchov. Niekoľko ďalších rarít bolo aj petrifikovaných.²⁷

Systematicky rozčlenené zbierky pokračovali výpočtom obsahu štrnástich zásuviek kabinetnej skrinky, v ktorej boli v každej zásuvke uschované rôzne vzácne minerály a drahé kamene, pravidelne roztriedené do „tabuľky“ po 15 – 16 kusoch. Najvyššie boli umiestnené rozličné kamene, pod nimi ametysty, karneoly, nižšie saský a český achát, ďalej sardonix, chalcedón a lapis lazuli. Nasledovala zásuvka s jaspisom, ďalej zafíry, granáty, topasy a kryštály, nižšie rôzne druhy Hollsteinov, potom minerály ako granit a rôzne lokálne druhy mramoru. Mimo skrinky sa nachádzal súbor vzácných kovov (zlato, striebro, meď), kremeň a horský krištál.²⁸

Katalóg je zakončený výpočtom zbierky „*Antiquissimorum Romanorum Numismatum*“, doplnenej aj rôznymi dobovými pamätnými mincami a medailami zo 16. – 18. storočia.²⁹

Domnievam sa, že v kontexte dejín stredo európskeho zberateľstva je treba doterajšie nadsadené hodnotenie Rudolfa Pálffyho ako zakladateľa a tvorca týchto kolekcíí, spochybniť. Napokon, predpoklad o výrazne hlbšej starobylosti hradných zbierok vyslovil už prvý publicista pálfyovských katalógov, Pál Jedlicska, ktorý mal pri svojej práci možnosť konzultovať so žijúcimi členmi červenokamenskej vetvy.³⁰ Pri bližšom zaradení tejto červenokamenskej kolekcie umeleckých diel a rarít do kontextu dejín zberateľstva stredo európskej šľachty je totiž očividné, že kabinetná zbierka naberala svoju podobu už oveľa skôr, než prišlo k jej katalogizácii: Prísny systém jej usporiadania (najmä usporiadanie zbierky minerálov a hornín do „tabuľiek“, ako aj zbierky mincí a medailí podľa jednotlivých námetov) bol totiž typickým znakom zberateľstva ešte éry doznievajúceho manieriizmu, prípadne stredo európskeho raného baroka.³¹ Intelektuálnou ideou dobových zbierok bolo predstavenie čo najkomplexnejšieho obrazu o svete (ako *theatrum mundi*)

27 Tamže, fol. 30–64.

28 Tamže, fol. 65–87.

29 Tamže, od fol. 88.

30 „Keďže sa dá s určitou predpokladáť, že červenokamenské zbierky jestvovali aj pred polovicou XVIII. storočia, predsa sa bez obáv z prehánania môže gróf Rudolf I. Pálffy považovať za znovuzakladateľa a prebudovateľa zbierok.“ Voľne v preklade cit. P. JEDLICSKA, *Kiskárpáti emlékek*, s. 69.

31 K téme jestvuje bohatá literatúra, napr. Julius von SCHLOSSER, *Die Kunst- und Wunderkammern der Spätrenaissance. Ein Beitrag zur Geschichte des Sammelwesens*, Leipzig 1908; Christian THEURKAUFF, *Zum Bild der „Kunst- und Wunderkammer“ des Barock*, *Alte und moderne Kunst* 88, 1966, s. 2–18; Krzysztof POMIAN, *Collectors and curiosities. Paris and Venice, 1500–1800*, Cambridge 1990; *Kabinety umění a kuriozit. Pět století sběratelství uměleckého řemesla*, výst. katalog, Umělecko-průmyslové muzeum, Praha 1995; Lubomír SLAVÍČEK, *"Sobě, umění, přátelům". Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939*, Brno 2007 či Arthur MacGREGOR, *Curiosity and enlightenment. Collectors and collections from the sixteenth to the nineteenth century*, London – New Haven 2007.

v symbióze jeho hmotných i duchovných sfér, jeho časnosti i večnosti.³² Priestorom, v ktorom sa takéto zberateľské „predstavenie“ odohrávalo, bola spravidla pracovňa (*Schreibstube; studiolo*) alebo knižnica pána domu, prípadne už na tento účel vyhradená samostatná miestnosť. Tam sa postupne sústreďovali mimoriadne vzácne a nevedné predmety, pomáhajúce „mozaiku sveta“ vyskladať. Na druhej strane však treba zohľadňovať aj fakt, že v stredoeurópskom prostredí prežíval tradičný encyklopedický typ zberateľstva popri novších formách ešte aj v prvej tretine 18. storočia.³³

Domnienku, že ťažiskovou etapou formovania červenokamenských zbierok boli už prvé tri páľffyovské generácie, podporuje niekoľko zaznačených datovateľných predmetov: Ako akvizície prvej generácie, teda Mikuláša II. Páľffyho, sa javia napríklad tri dnes nezvestné portrétné ceroplastiky, predstavujúce cisára Karola V., jeho regensburskú milenkú Barboru Blombergovú („*von Blumenberg*“) a ich syna, Dona Juana d' Austria.³⁴ Tieto voskové busty mohli byť skutočnou pýchou raného páľffyovského kabinetu, najmä ak by pochádzali priamo zo Španielska, ktoré bolo v danom čase najvyspelejším centrom voskovej figurálnej produkcie.³⁵ Túto hypotetickú úvahu nemálo podporuje aj fakt, že mladý Mikuláš II. Páľffy strávil takmer osem rokov (1563–1571) na madridskom kráľovskom dvore ako jeden zo spoločníkov habsburských arcivojvodov Rudolfa a Ernesta.³⁶ V kontexte neskoromanieristického stredoeurópskeho šľachtického zberateľstva bol voskový portrét obvykle skôr súčasťou kabinetu rarít (*Raritäten Cabinet; Wunderkammer*) než voľnou plastikou v reprezentačných palácových sálach: Napokon aj v časoch Rudolfa Páľffyho boli uvedené busty umiestnené v nepočítanej obrazovej zbierke hradného kabinetu.

32 Bližšie k ideovej stránke dobového zberateľstva vid' Pavel PREISS, *Camerae raritatis. Encyklopedický obraz světa*, in: Panorama manýrismu. Kapitoly o umění a kultuře 16. století, Praha 1974, s. 291–305; tiež Patrick MAURIÉS, *Das Kuriositätenkabinett*, Köln 2002, ktorý približuje dobové kabinety prírodných a umeleckých rarít aj prostredníctvom mimoriadne bohatého obrazového materiálu.

33 Dokazuje to napríklad v dvadsiatych rokoch 18. storočia realizovaná inštalácia cisárskych zbierok v Stallburgu, tiež mnohé príklady šľachtických a cirkevných inštitucionálnych kolekcii (waldsteinská v Duchcove, pražské premonštrátske a jezuitské zbierky...), ale hlavne vtedy vydaný spis Caspara Friedricha Jenckela (zv. Neickelius) *Museografia, oder Anleitung zum rechten Begriff und nützlichen Anlegung der Museorum, oder Raritäten-Kammern [...]*, Leipzig – Breßlau 1727. Bližšie vid' Ch. THEUERKAUFF, *Zum Bild der „Kunst- und Wunderkammer“*, s. 2 a Lubomír SLAVÍČEK, *Sběratelství a obchod s uměním v Čechách 17. a 18. století. Stav a úkoly českého bádání*, in: Barokní Praha – barokní Čechie 1620–1740, Praha 2004, s. 500–501.

34 Cisár Karol V. je tu mylne označený ako švédsky kráľ a jeho syn don Juan d' Austria ako syn švédskeho kráľa. Vid' UKn BA, Rkp. 917, fol. 21, položky F–H.

35 Julius von SCHLOSSER, *Geschichte der Porträtbildneri in Wachs*. (Ein Versuch), Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen des allerhöchsten Kaiserhauses 29, 1911, s. 171–258, tu najmä s. 222–223, tiež príslušné heslo v Dana STEHLÍKOVÁ, *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*, Praha 2003, s. 81.

36 P. JEDLICKSKA, *Adatok erdődi báró Pálffy Miklós*, s. 5.

Z éry prvej a druhej generácie rodu pochádzali aj mnohé zlatnícke práce, opatrované v polovici 18. storočia v hradnom Kunstkabinete Rudolfa I. Pálffyho. I keď sa v jeho zoznamoch neuvádzajú s datovaním, neskoromanieristickému, prípadne ranobarokovému charakteru nasvedčuje ich forma klenotníckej montáže alebo dvojdielného pokálu: napr. „*ein Muschel Pocal von Silber und vergoldet samt einer Figur*“; „*von brauen Gagass in Silber mit Filigran Arbeit gefaste Böcher samt einen Deckel*“; „*ein Muschel von bohemischen brauen Agat mit alter Schmelz Arbeit*“; „*Ein Vexir Böcher von Muskatnuss im Silber gefast mit einen silbernen Schrauf Deckel inwedig mit mitten silbernen vergoldten Böcher*“...³⁷ Celkovo sa tu uvádza okolo 28 rôznych (alebo v niekoľkokokusových sadách rovnakých) strieborných či pozlátených čiaš s vekom, príp. montáží zo striebra, mosadze alebo medi a lastúr, pštrosích vajec, muškátového alebo kokosového orecha, príp. z polodrahokamov. Okrem nich sú tu zaznačené aj sklené a majolikové nádoby (nápojové sklo a vazy), skutočné antické urny a rozličné matematické a mechanické „*Instrumenta und Experimenta*“.

Ako súdobé analógie možno uviesť napríklad kolekciu umenia a rarít Otty Nostitza (1608–1665) v sliezskom zámku Javor, budovanú minimálne o sto rokov skôr, než vznikli pálfyovské inventáre – teda ešte okolo polovice 17. storočia.³⁸ Z okruhu uhorskej aristokratickej spoločnosti možno poukázať na takto dodnes rozčlenené esterházyovské zbierky na zámku Forchtenstein v Rakúsku, o rozmach ktorých sa v prvej polovici 17. storočia zaslúžil palatín Mikuláš Esterházy a po ňom jeho syn Pavol, neskoršie knieža a tiež palatín.³⁹ V prostredí vyššej stredoeurópskej šľachty sa však nestretáme natolko s umeleckými a raritnými kolekciami v panských pracovniach, ale oveľa častejšie s rozsiahlymi súbormi umelecky aj materiálovo náročných zlatníckych a klenotníckych prác (v prameňoch často označované ako „*beste*“ a „*gute Sachen*“) zhotovovaných zo zlata, striebra, cínu, drahých kameňov, slonoviny a iných vzácnych, často exotických materiálov. Zatiaľ čo veľké súbory strieborného či cínového riadu, pozostávajúce často z niekoľkých stoviek kusov, ale aj praktickejšie luxusné predmety sa obvykle uchovávali v uzamknutej komore na striebro („*Silberkammer*“)⁴⁰ a iné cennosti („*Schatzkammer*“), u nás nazývanej aj poklad-

37 UKn BA, Rkp. 917, fol. 11–20.

38 Por. s Lubomír SLAVÍČEK, *Dvě podoby barokního šlechtického sběratelství 17. století v Čechách – sbírky Otty Nostice ml. (1608–1665) a Františka Antonína Berky z Dubé (1649–1706)*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty (1600–1750)*, České Budějovice 1996 (= Opera historica 5), s. 483–511.

39 K nim viď *Die Esterházy Schatzkammer. Kunstwerke aus fünf Jahrhunderten*, Kiallitas Kat. (ed. A. Szilágyi), Budapest 2006; tiež *Die Fürsten Esterházy. Magnaten, Diplomaten und Mäzene*, Ausst. Kat. (ed. J. Perschy), Eisenstadt 1995; Géza GALAVICS, *A mecénás Esterázy Pál: Vázlat egy pályaképhez*, *Művészettörténeti Értesítő* 37, 1988, č. 3–4, s. 136–161; TENŽE, *Fürst Paul Esterházy (1635–1713) als Mäzen. Skizzen zu einer Laufbahn*, *Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte* 45, 1992, s. 121–141.

40 Miestnosť sa napr. v českých inventároch označuje aj „*stříbrnice*“. Bližšie k jej úlohe v šľachtickej mobiliárii 16. – 17. storočia pozri Josef PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury III/1: Kultura každodenního života od 16. do 18. století*, Praha 1995, s. 258–271 a Michaela NEUDERTOVÁ, „*Item ve velkém*

nica („tárház“),⁴¹ prípadne v priestoroch „guardaroby“,⁴² najcennejšie kusy boli spravidla vystavené na umelecky stvárnených príborníkoch, odkladacích stoloch, alebo uzavreté v kabinetoch a rozmerných fasádových skriniach v spoločenských komnatách rezidencie. Takéto objekty neprezentovali len bohatstvo, ale tiež prestíž rodu – často boli oficiálnym podarúňkom od vysokopostavenej osoby, či už za osobné služby alebo iné zásluhy, prípadne do rodinnej pokladnice pribudli vďaka sobášu. Stredoeurópska aristokracia éry pozdneho manierizmu a raného baroka zotrvala pri svojich akvizíciách skvostných a nevšedných predmetov či umeleckých diel dlho len v racionálnych medziach potreby reprezentačne dotvoriť interiéry svojich rezidiencií.⁴³ Investovala preto najmä do luxusných dekoratívnych, viac-menej praktických predmetov, no extrém zberateľsky motivovaného hromadenia výtvarných diel, prírodnín a kuriozít jej bol ešte v prvých desaťročiach 17. storočia dosť cudzí.

Ukazuje sa, že v rozmanitých „*vornehme Stücks*“, „*Schätzen*“ či „*Kleinodien*“ nachádzali dlhodobú záľubu aj bohatí hornouhorskí magnáti: Archívne pramene a literatúra k dobovým inventárom Illésházyovcov, Thurzovcov i Nádasdyovcov naznačujú, že na sklonku 16. a v prvej polovici 17. storočia patrili k nim najžiadanejším cennostiam najmä flámske tapisérie či španielske a nizozemské závesné tapety („*Spalieren*“) z reliéfne vyražanej kože, hodvábného brokátu alebo atlasu, ktoré boli vo veľkom počte jednak dlhodo-

fracimře před lustahusem se nachází...“: Příspěvek ke studiu inventářů pozdně renesančních rezidencí v severozápadních Čechách, in: Václav Bůžek (ed.), Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7), s. 194.

- 41 Uzamknuté miestnosti na úschovu riadu a predmetov zo vzácnych kovov sú takto označované v maďarských i slovenských inventároch. Por. Béla RADVÁNSZKY, *Magyar családélet és háztartás a XVII. és XVII. században*, Budapest 1896, s. 270 a 272 a Jozef WATZKA, *Inventár Trenčianskeho hradu z roku 1678*, Historické štúdie 3, 1957, opakovane medzi s. 393 až 408. K lobkoviczskej „*Silberkammer*“ vid' Edmund Wilhelm BRAUN, *Die Silberkammer eines Reichsfürsten. (Das Lobkowitz'sche Inventar). Werke deutscher Goldschmiede der Spätgotik und Renaissance*, Leipzig 1923.
- 42 V „*guardarobe*“ (= panská šatňa) svojho augsburského domu mal napríklad Oktavián Secundus Fugger rozvešaných viacero portrétov príslušníkov habsburského rodu (vid' Norbert LIEB, *Octavian Secundus Fugger (1549–1600) und die Kunst*, Tübingen 1980, s. 75. V českých predbelohorských inventároch sa pojmy „*kvardaroba*“ / „*kvardaruba*“ vyskytujú rozlične: významovo podobne „stříbrnici“ (berkovský zámok vo Velkém Meziříčí), alebo ako šatňa a sklad ďalších textílií (zámok v Hranicích na Morave). Por. s František HRUBÝ, *Selské a panské inventáře v době predbelohorské. II.: Inventáře zámecké*, Český časopis historický 33, 1927, s. 295 a 305.
- 43 Potvrďuje to aj Jiří KUBEŠ, *Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty v českých zemích (1500–1740)*, disertační práce, HŮ FF Jihočeské univerzity, České Budějovice 2005, s. 257–267, podľa ktorého najznámejšiu a asi aj jedinou umstkomoru medzi českými aristokratmi predbelohorskej éry vlastnil Petr Vok z Rožmberka na zámku v Třeboni. Zdedili ju Švambergovci. U ďalších rodov tej doby ešte rozsiahlejšie umstkomory nepredpokladá.

bo rozvešané v interiéri,⁴⁴ ale zvlášť krásne a drahé kusy – určené len pre špeciálne príležitosti – sa po celé generácie uchovávali v zdobených truhliciach.⁴⁵

Čo sa týka malieb, Rudolfove inventáre uvádzajú len obrazy, ktoré boli súčasťou jeho kunstkabinetu. O maľbách rôznych žánrov, ktoré zdobili ostatné komnaty jeho hradného bytu, prípadne o dodnes zachovaných bitevných výjavoch, vystavených pri vchode do hradného vestibulu, či o rodinných podobizniach v spoločenských priestoroch užívaných obomi hlavnými rodovými líniami, nemáme žiadny lokačný prameň. Jediný nám známy zoznam obrazov, kníh, starých mincí a iných položiek v počte 104 kusov vznikol ako zoznam diel z Rudolfovho rodinného majetku, ocenených a ponúkaných v bližšie nešpecifikovanom čase na predaj. Obsahuje aj niekoľko portrétov Rudolfových súčasníkov, príbuzných a iných osobností: okrem bližšie nedefinovaných podobizní od Meytensa aj portréty generála Laudona, kancelára Kaunitza a grófov Dauna a Nádasdyho.⁴⁶ Zaujímavé je, že väčšina podobizní sa dodnes zachovala v zbierkach Múzea Červený Kameň. Naproti tomu takmer vôbec nemáme správy o umiestnení starších malieb, zvlášť reprezentačných portrétov rodových predkov. Vysvetlením by mohol byť spomínaný veľký požiar, ktorý podľa dobových správ zachvátil Veľkú sálu, a tak mohol zdecimovať súbor najstarších rodových portrétov v reprezentačných priestoroch oboch spomínaných miestností. Túto domnienku podporuje aj zistenie, že väčšina dodnes zachovaných rodových podobizní zo 17. a raného 18. storočia (zvlášť sedem fiktívnych portrétov predkov) sa podľa spomínaných inventárov mladšej rodovej vetvy pôvodne nachádzala práve v ich komnatách.⁴⁷

Rudolfovi I. Pálffymu nemožno uprieť prinajmenšom pozíciu oddaného opatrovateľa starších rodových zbierok a sčasti aj nadšeného akvizítora. Rudolfov životný štýl vysoko presahoval jeho majetkové i spoločenské pomery: Investoval vysoké čiastky nielen do ná-

44 Napr. v sedemdesiatych rokoch 17. storočia boli v interiéroch pottendorffskej rezidencie Nádasdyovcov vo veľkom počte uvádzané „*niederländische Gobelins*“ (podľa Alfred SITTE, *Aus den Inventaren des Schlosses zu Pottendorf*, *Berichte und Mitteilungen des Altertums-Vereines zu Wien* 41, 1908, s. 31–52); vo vtedy už neobývanom illesházyovskom trenčianskom hradnom paláci zostalo cca 25 veľkých i malých „*karpituv flandrijskych*“ – z nich viaceré boli staré, ale v dobrom stave (podľa J. WATZKA, *Inventár Trenčianskeho hradu*). Obdobne tomu bolo so špaliermi, ktoré boli spravidla výrazne farebné – modré alebo červené, často aj s kontrastným alebo zlatým vzorom.

45 Pri príležitosti svadieb dcér palatína Juraja Thurzu sa z truhlic vyťahol a po stenách hodovnej siene svadobného paláca v Bytči rozvešal súbor 24 rozmerných flámskych gobelínov s námietmi Judity s Holofernom, Jáel so Síserom i scény z Abrahámovho života. Sieň zdobilo aj sedem vzácných leopardích kožušín. Mnohé ďalšie tapisérie boli rozvešané v thurzovských obytných komnatách. Viď Eva KRÍŽANOVÁ, *Sobášny palác v Bytči*, *Pamiatky a múzeá* 2004, č. 4, s. 14.

46 Viď SNA BA, Rod Pálffy. *Panstvo Červený Kameň II.*, inv. č. 890, kart. 55, *Katalógy nových kníh Rudolfa Pálffyho*, *katalógy obrazov, starých mincí, zoznam psov, koní, inventáre ošatenia, poštové správy a iné*.

47 K súboru siedmich fiktívnych portrétov rodových predkov pozri Ingrid ŠTIBRANÁ, *Ikografické predlohy zobrazení pálfyovských fiktívnych predkov*, in: *Umenie na Slovensku v historických a kultúrnych súvislostiach* 2006, Trnava 2007, s. 145–153.

kupu umeleckých diel, kníh, psov a koní, ale tiež do výraznej prestavby hradnej rezidence i budov jazdiarne na dolnom nádvorí. Ako už bolo spomínané, v roku 1751 už bola jeho finančná situácia neudržateľná a hrozila mu strata všetkých majetkov. Na svoju zbierku kabinetných vzácností však stále nechcel siahnuť a radšej sa vzdal vlastných podielov na vysoko výnosných pezinských a svätoujurských panstvách. Napokon sa ani tomuto kroku nedalo zabrániť a podstatnú časť jeho zbierok rozpredali kvôli vyplateniu Rudolfových dlžôb už jeho synovia Ján IX. (1744–1794) a Rudolf II. (1750–1801). Predali väčšinu vzácných konských sediel a postrojov i hodnotnú zbierku kresieb, v ktorej boli údajne aj práce od Dürera, da Vinciho či Rembrandta.⁴⁸ Časť Rudolfových zbierok bola v druhej polovici 18. storočia zrejme aj presúvaná do iných pálfyovských (aj príbuzenských) rezidií, no z hľadiska nedostatok relevantných prameňov nie je ich ďalší osud zatiaľ takmer vôbec prebádaný.⁴⁹

Pre bližšiu predstavu o stave bývalých Rudolfových zbierok v polovici 19. storočia je určite podstatnou informáciou výsledok revízie červenokamenskej umeleckej kolekcie z júna 1857, ktorú vykonal barón von Sacken.⁵⁰ Tento známy viedenský muzeálny kustód mohol už len skonštatovať, že zo všetkých predmetov spísaných v Rudolfových katalógoch sa na hrade nezachovala ani štvrtina (!). Ďalší známy údaj sa týka už nasledujúceho roku (1858), kedy sa konalo dedičské delenie medzi Rudolfovými potomkami.⁵¹ Z poznámok kontesy Georgíny Pálffyovej (nar. 1827) zo dňa 6. novembra 1858 je známy údaj o vtedajšom delení červenokamenských umeleckých zbierok: Zvyšné, dovtedy nepredané zbierkové predmety mali byť rozdelené na štyri diely medzi troch bratov, grófov Jána Karola XIII. (1797–1870), Alojza (1801–1876), Vincenta I. (1792–1854) a ich synovca Mórica I. (1812–1897) Pálffyovcov.⁵² Móric sa usadil v Smoleniciach a tam preniesol aj svoje umelecké dedičstvo. Zo starých rodinných zbierok na Červenom Kameni naďalej zostali diely vtedajšieho hradného pána Vincenta I. a jeho brata Alojza, ktorý mu ju daroval pod podmienkou, že aj v budúcnosti tieto predmety zostanú na Červenom Kameni. Po Vin-

48 Jan KRAMPL, *Hrad Červený Kameň*, Bratislava 1975, s. 12 uvádza, že koncom 18. storočia túto pálfyovskú zbierku kresieb získali Esterházyovci. O prevode však nie je dosiaľ nič konkrétnejšie publikované, ani v súvislosti s esterházyovskými rodovými zbierkami.

49 Ingrid ŠTIBRANÁ, *Osudy pálfyovských zbierok červenokamenskej línie vo svetle archívnych dokumentov*, MONUMENTORUM TUTELA. Ochrana pamiatok 16, 2005, s. 219–228.

50 P. JEDLICKSKA, *Kiskárpáti emlékek*, s. 70.

51 V tom roku totiž Karolom VI. Pálfym (1776–1858) vymrela po meči vetva Rudolfovo prvorodeného syna a primogenitúra sa preniesla na mladšieho, Rudolfa II. (1750–1801). Por. s I. NAGY, *Magyarországi családai címerekkel*. IX, s. 81 (tabuľka).

52 Podľa P. JEDLICKSKA, *Kiskárpáti emlékek*, s. 70. Autor však neuvádza konkrétny citovaný prameň, zrejme preto, že mu ho poskytla grófka Georgína osobne (napr. zo svojho denníka). Táto grófka bola najstaršou dcérou červenokamenského hradného pána, Vincenta I. Pálffyho (1792–1854), ktorého prvorodený syn (a Georgínin brat) Štefan IV. (1828–1910) dal Jedlicskovi spracovať edície pálfyovských dejín.

centovi opatroval rodinné pamiatky jeho syn Štefan IV. Pálffy (1828–1910), ktorý prispel aj vlastnými akvizíciami.

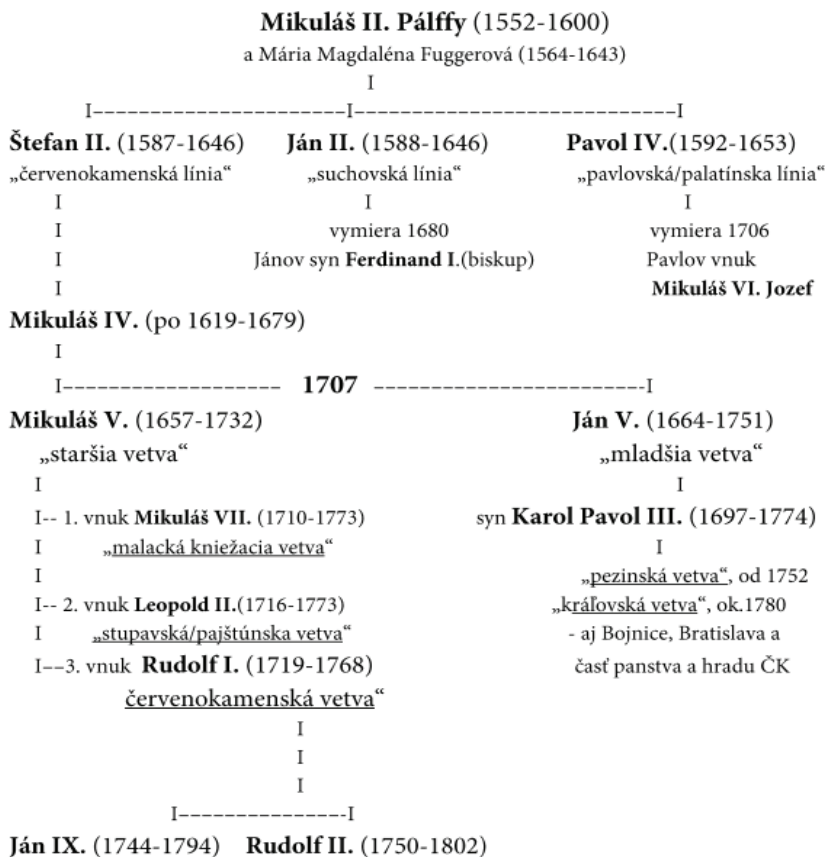
Obrazová príloha:

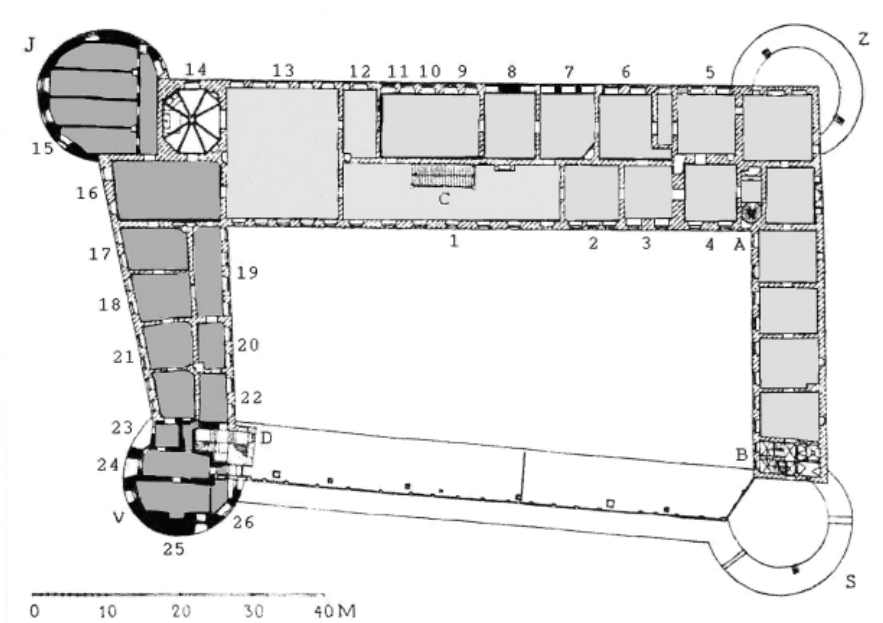
Obr. 1: Hrad Červený Kameň v súčasnosti. Repro: Hrad Červený Kameň (Zost.: A. Jamrichová – J. Tihányi). KT, Komárno 2007.

Obr. 2: Hrad Červený Kameň okolo roku 1735. Repro: Tamže, prevzaté z: Matthiae BEL, *Notitia Hungariae Novae Historico-Geographica*. Tom. II. (Part.3.-4.). Viennae 1736.

Obr. 3: *Pálffyovská genealógia vzhľadom na vlastnícke pomery hradu Červený Kameň do konca 18. storočia. Zost.: Ingrid Štibraná*

Pôdorys 1. poschodia (Dobroslava Menclová):

A. drevené točité schodisko, B. kamenné schodisko, C. reprezentačné schodisko, D. tzv. „Rudolfovo“ kamenné schodisko, J. južná bašta, S. severná bašta, V. východná bašta, Z. západná bašta;

1. Predsieň, 2. miestnosť s freskou Agar na púšti, 3. miestnosť s freskou Jozef a Putifárova žena, 4. miestnosť s freskou Zuzana a chlípni starci, 5. miestnosť s freskou Bóreas unáša Orítiu, 6. miestnosť s freskou Kleopatrina smrť a príľahlým kabinetom, 7. miestnosť s freskou Kadmos a Aréna, 8. miestnosť s freskou Kadmos zabíja Áreovo draka, 9. spáľňa Petra Pálfiho, 10. Petrova kúpeľňa, 11. Petrov salón, 12. Sakristia, 13. Rytierska sála, 14. Hradná kaplnka, 15. hostovský trakt, 16. Veľká jedáleň, 17. spoločenský salón, 18. herný salón, 19. miestnosť s portrétmi Rudolfa a Eleonóry Pálfiových, 20. Malá jedáleň, 22. predizba, 23. Prezliekárň grošky, 24. pracovňa Karola Pálfiho, 26. Karolova spáľňa, 26. kúpeľňa

Obr. 4: Pôdorys 1. poschodia hradu Červený Kameň. Repro: HUPKO, Daniel: *Aristokratické sídlo alebo chátrajúci hrad?* In: *Umenie na Slovensku v historických a kultúrnych súvislostiach 2007. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie konanej v Trnave 24.- 25. októbra 2007. Trnavská univerzita, Trnava 2008, s.156-170. Farebné značenie: Ingrid Štibraná.*

Zusammenfassung

Pálffys Sammlungs- und Inventarkataloge als Erkenntnisquellen für die künstlerische Ausstattung der Residenz Červený Kameň (Bibersburg) in der Mitte des 18. Jahrhunderts

Die älteste und wichtigste Residenz des Pálffy-Geschlechts war die von Baron Nicolaus II. Pálffy im Jahre 1583 erworbene Burg Červený Kameň (Bibersburg). Zu Beginn des 18. Jahrhunderts wurde die Residenz unter den beiden Hauptlinien des Geschlechts aufgeteilt, was schon bald gegenseitige Streitigkeiten zur Folge hatte. Während der Erbe des Anteils der älteren Linie, Rudolf I. Pálffy (1719–1768), sich auf der Burg dauerhaft niederließ und somit den Grundstein für eine neue Linie, die Linie Bibersburg, legte, suchten die Angehörigen der jüngeren Linie mit Graf Karl Paul Pálffy (1697–1774) an der Spitze die Burg nur selten auf. Ihre Gemächer blieben deshalb verschlossen, der Bestand ihres Mobiliars wurde jedoch verhältnismäßig häufig aktualisiert. Die Raumausstattung der jüngeren Linie erscheint deshalb im Lichte des Inventars als veraltet und beschädigt, die an den Wänden hängenden Bilder werden in den Verzeichnissen nur allgemein bezeichnet und können als aktuell unbrauchbare, dem neuen Geschmack nicht mehr

entsprechende Werke betrachtet werden, die lediglich noch aus Rücksicht auf die Vorfahren des Adelsgeschlechts aufbewahrt wurden.

Für Rudolf I. jedoch stehen völlig andere Quellen zur Verfügung: Es gibt kein Rauminventar (1759 wurden die Räume zudem von einem Feuer erfasst), jedoch blieben handschriftliche Kataloge seiner Naturobjekte-, Raritäten-, Bücher-, Kunstgewerbe-, Münz- und anderer Artefaktensammlungen erhalten. Die Quellen verweisen auf den traditionellen Renaissance- bis frühbarocken Charakter der Sammlungen (sog. *Kunstkammer*), was bedeutendermaßen die bisherige Wertung Rudolf Pálffys als Gründer und Schaffer dieser Kollektionen infrage stellt. Was ihm jedoch nicht streitig gemacht werden kann, ist die Tatsache, als treuer Hüter der familiären Sammlungen und zum Teil auch als begeisterter Akquisiteur neuer Gegenstände fungiert zu haben. Im Laufe seines Lebens investierte er weit über seine Verhältnisse und gelangte somit bis an den Rand des Bankrotts.